

Elephant mötte sin publik

AV ANDREAS HOFFSTEN

DEN LEVNADSVISE DRAMATIKERN Bertolt Brecht var mycket upptagen av hur teaterupplevelsen bäst lever kvar hos publiken efter att ridån gått ner. Någon mening med att publiken skulle gå ut som en – som han uttryckte sig – ”samlings Oidipussar” efter att ha sett Sofokles drama, ja det såg Brecht ingen mening med. Istället arbetade han med vad han kallade ”verfremdung”, alltså att distansera rollerna från publiken så att själva det bärande idéinnehållet blev mer synligt. Att åskådaren gick ifrån föreställningen full av frågor och oro i kroppen istället för att helt ha identifierat sig med huvudrollen.

Jag kom att tänka på Brecht efter att ha sett Gus Van Sants nya film *Elephant* som handlar om dödsskjutningar på en skola i USA. En skola som skulle kunna vara Columbine High, som skildras i Michael Moores film *Bowling for Columbine*. Hur kunde ett sådant vansinnesdåd ske?, frågade sig naturligtvis många. Vilka var de bakomliggande orsakerna? Lite grand som Amen i kyrkan var medierna fulla av spekulationer kring eventuell skadlig inverkan från våldsfilmerna. Precis så som det brukar vara.

Van Sants film är givetvis våldsam eftersom många skjuts till döds. Men den innehåller inget dramatiskt crescendo, inget vältrande i närbilder och faktiskt inte något egentligt klimax. Den använder ingen spekulativ klipp-teknik (utom möjligtvis precis i slutet), kameran bara registrerar. För att vara en antivåldsfilm rymmer den paradoxalt nog inga förklaringar, den pekar inte ut någonting eller ens ställer några direkta frågor. Vi kommer heller inte gärningsmännen särskilt nära, vi får inte veta något om deras bakgrund eller bevekelsegrunder för sitt handlande. Bara att de verkar vara ett par helt vanliga killar. *Elephant* följer nyktert registrerande en alldeles vanlig dag på en alldeles vanlig skola i USA.

Ändå är filmen gastkramande. Och den rymmer en ocean av frågor kring humanism, värdegrund och – jo, natur-

ligtvis även kring vapentillgång och våldskultur.

Zoom fick möjlighet att visa *Elephant* för ett par gymnasieklasser från Nacka och Värmdö utanför Stockholm. Här är några axplock från elevernas omedelbara reaktioner som de skrev ner direkt efter visningen.

”NÄR JAG SER den här filmen får jag samma känsla i magen som när jag såg bilderna av flygplanen som flyger in i World Trade Center. Jag kan inte riktigt beskriva känslan, men det vänder sig i magen och surrar i halsgropen.” skriver Sandra och fortsätter:

”Den första bilden man såg av skolan såg ut som ett fängelse – det måste ha varit så killarna som sköt kände sig. Som fångade i ett fängelse, utan mål, utan mening.”

En kille formulerar sig så här: ”Jag kände mig urladdad och betydelselös. Dagens samhälle handlar om att ha kul och göra framsteg. Bli accepterad. Jag tror att livet handlar om att sätta mål och uppnå dem. Grabbarna som sköt ihjäl elever saknade denna livsglädje och motiv för att leva vidare. Att livet är svårt.”

En annan tjej prövar en analys av filmen: ”Ok att de var knäppa och förvirrade, men inte utan anledning, grunden ligger ju i skolans misslyckande, ungdomarnas samhälle där endast ’töntar’ och ’coolingar’ finns, ingenting emellan. Ett samhälle där vapen är ’säkerhet’ och vem som helst kan skaffa ett vapen.”

Petter tyckte sig ha fått nya inblickar: ”När jag hör om sånt här på tv eller läser om det i tidningar tycks allt det som hänt så långt borta. Jag får aldrig någon klar bild av händelsen, det enda som berättas, berättas av chockade elever och lärare som talar fort och osammanhängande eller av journalister som gjort sina egna tolkningar utifrån vad de hört av samma chockade elever och lärare. Tack vare filmen har jag fått en annan, mycket klarare bild av det hela. I media målas gärningsmännen oftast

ut som monster, men i *Elephant* får man se dem som människor och får inblick i deras liv. En mycket bra film.”

En kille oroade sig över om detta kan hända i Sverige: ”Innan jag såg filmen kändes händelsen som en galen grej som bara amerikaner kan göra. Men nu känner man igen sig i miljön och börjar fundera på om det kanske ändå kan hända här...”

En annan kille tyckte dock att: ”... man känner att det är skönt att Sverige har större koll på sina vapen.”

”Filmen fick en att tänka till eftersom den bygger på en hemsk, verklig händelse. Det är otäckt att det är två mer eller mindre vanliga ungdomar som utför denna dödsskjutning. Det visar att det inte bara är helt galna psykopater som utför dåd av detta slag. Att det måste finnas andra förklaringar.” skrev eleven Fredrik avslutningsvis.

Se även filmhandledning i detta nummer.